

Fatih Harbiye Özeti

İlk yayımlanması 1931 senesinde gerçekleşen **Fatih Harbiye**, Peyami Safa'nın yazarlıkta ustalık devrine denk gelen bir romandır. Osmanlı halkının Batı kültürüne alışmaya çalışırken ortaya çıkan kargaşayı işleyen roman, on iki bölümden meydana gelmektedir. Eserde olaylar on günlük bir zamanda geçmektedir.

Neriman'la Şinasi lise yıllarından beri birbirlerini seven iki arkadaştır. İkisi de Cumhuriyet'in ilk yıllarında Darülelhande (İstanbul Musiki Okulu) okumaktadırlar. Neriman'ın babası Faiz Bey, emekli bir devlet memurudur. Eşi öldükten sonra kızı Neriman'a kendini adanmış, İstanbul'un Fatih semtinde oturan ve manevi değerlere bağlı, yaşlı bir adamdır. Faiz Bey, Şinasiyi sevmektedir. Kızının onunla evlenmesini de desteklemektedir. Şinasi ile Neriman evlilik hazırlıkları yaparken Neriman, Batılı yaşam tarzına özenerek Şinasi'den uzaklaşmaya, Macit adlı gençle zamanını geçirmeye başlar. Macit, İstanbul'un modern mekânlarında zamanını geçiren bir gençtir. Onun yaşam tarzından etkilenen Neriman, oturduğu semt olan Fatih'ten soğumaya başlar. Macit, Neriman'ı Beyoğlu'ndaki bir baloya davet eder.

Aşağıdaki metin, Neriman'ın babasından izin almaya çalıştığı ve babasının onun Şinasi'yle evlenmesini telkin ettiği bölümden alınmıştır.

(...)

Yemek odasına indiği vakit Faiz Bey'i orada bulmuştu, yanına koştı, elini öptü ve: "Sabah şerifler hayrolsun babacığım!" dedi.

Faiz Bey neşeliydi ve yüzünde, ihtiyarlara şeytanî bir tazelik veren gizli bir tebessüm, beyaz sakalıyla bıyığı arasındaki pembe deriden kılların altına doğru kaçıyordu. Kızına karşı, geceki zaferini ebedileştirecek müstehzi bir cevap aradı; öyle bir cevap ki, Neriman'la arasındaki ezeli ihtilâfta, kızının herhangi bir isyanına daima set çekecek kadar sade ve kuvvetli bir nakarat halinde her zaman diline dolayabilirdi. Bunu o kadar şiddetli bir ihtirasla aradı ki yüzüne kan çıktı ve beyaz sakalı bir kabartma vuzuhla belirdi:

— Bonjur Matmazel! dedi.

Neriman, biraz evvel verdiği karar yüzünden, soğuk bulduğu bu lâtifeyi güler yüzle karşıladı.

— Kahvaltınız hazır değil mi?

Dedi ve gene babasına yaranmak gayretiyle mutfağa koşmak için doğrulurken Faiz Bey cevap verdi:

— Hazır değil, Matmazel.

Neriman bu sefer gülemedi. Hattâ babasına hizmet etmekten ziyade, bu lâtifeden aldığı fena tesiri saklamak için odadan hızla çıktı ve taşlıkta:

"Soğuk şaka!" diye söylendi. (...)

Neriman baloya ait arzularıyla öfkesi arasında muvazene bulmaya çalışarak kendini zor tutuyor, kızarıyordu.

Nihayet arzularından feda ederek boşaldı, fakat öfkesini yalvarışlı bir sesle yumuşatmaya karar ve rerek:

— Baba, dedi, böyle şaka etmeyiniz, sinirleniyorum.

— Oyleyse pardon Matmazel.

— Siz ciddi bir adamsınız, bu lâtifeler ağzınıza yakışmıyor. — Mil pardon Matmazel.

— E... Akşama kadar söyleyin. Zaten bu evde sıkıntıdan patlıyorum. Sizin yaşınız başka benimki başka. Benim yerimde olsanız ne yapardınız? Bu salaş evde çıldırırdınız. (...) Benim yaşındaki kızların nasıl yaşadıklarını bilmiyorsunuz. Ben sizi üzmemek için çok sabrediyorum, ama ne kadar çok, bilmezsiniz.

Neriman'ın gözleri doldu. Bir taraftan da babasının dizlerine peşkir seriyor, tepsiyi düzeltiyor, rafa dan yumurtalarını kırıyordu. (...)

Hiç konuşmadan kahvaltı ettiler. Faiz Bey'in de, Neriman'ın da renkleri uçmuştu. Birbirine belli etmeden bunu gördüler.

(...)

Kahvaltısını yarıda bırakarak odasına çıktı. Kendine ait bir şeyi ezdiği için bu zaferin acı tortusunu da hissediyordu. Fakat omuzlarını silkti:

"Bu insanlar böyle işte, diye düşündü, anlamıyorlar, babalar bile anlamıyorlar, onlara böyle lâzım..." Fakat içinde çok derin, tehlikeli duyguların uyanışını farkediyordu; hafifçe titremeye başladı. Yakın bir istikbal üzerine şuurundan bazı soluk ışıklar sırıyordu: Gözlerini o tarafa doğru çevirebilse, baka- bilse, bir hafta veya bir ay sonrayı görebileceğini anlıyordu: Zihninden kendiliğinden bir çok muadeler hallediyor ve neticeler beliriyordu, fakat hiçbirini kat'iyetle öğrenmek istemedi.

Hep gözünün önüne Şinasi gelmeye başladı. Cevabını kendi kendinden ısrarla beklediği bir soru sordu: "Şinasi ne olacak?"

Sonra, muhakemesini kaplayan bütün tozlar silindi ve bir siyah tahta üzerine tebeşirle yazılmış gibi açık, berrak fikirler birbirini takip etti.

Düşünüyordu: "Ben artık Şinasi'yi sevmiyor muyum?"

Altı ay evveline kadar bu suale kolayca bir cevap verebilirdi, altı ay evveline kadar Şinasi'yi şüphesiz seviyordu; ama nasıl? Bir çocukluk hissini devamıyla mı? Komşu gibi mi? Aile dostu, arkadaş gibi mi? Bunları vaktiyle çok araştırmıştı ve zaman zaman en saf çocukluk ihtirasından en adî bir itiyat bağlamı şına kadar ona karşı her türlü alâkayı duymuştu.

Yedi sene evvel, Faiz Bey karısı öldükten sonra, Kuruçeşme'deki yalıda oturmak istemedi. Maarif evrak müdürlüğünden tekaüt edilmişti. Uskudar'daki büyük evi de yanınca, azalan varidatına göre daha sade bir yaşayış temini düşündü. Gülter'i muhafaza ederek öteki hizmetçilerin kimini savdı, kimini evlendirdi. Fatih'teki bu eve taşındılar. O vakit Neriman on beş yaşında idi ve Süleymaniye'deki kız lise sine girdi. Orada Şinasi'nin kız kardeşi Nezahet'le tanıştı. Aynı semtte ve aynı mahallede oturdukları için mektebe beraber gidip gelmeğe başladılar.

Faiz Bey biraz ney çalardı. Nezahet'in kardeşinin kemençe çaldığını öğrenince onunla tanışmak istedi. O tarihten sonra Şinasi, Nerimanlara sık sık gelip gidiyordu ve o gün bugün ailenin bir ferdi gibidir.

Faiz Bey, Şinasi'yi oğlu gibi sever. Evvelâ bir erkek evlâdı olmasını çok istediği halde olmadığı için, ikincisi de, Şinasi'nin tabiatları Faiz Bey'i meftun etmişti; başkalarına Şinasi'den bahsederken Faiz Bey'in ekseriyetle kullandığı tabirler şunlardı:

— Sessiz, halûk, fevkalâde terbiyeli, fitraten asil bir çocuk, büyük bir rikkatli kalbi var. Hissiyat-ı âliye sahibi, hem de bir kemençe çalıyor, yakında en büyük esâtize-i musikiye arasında ismi geçecek. Dinlerken gözlerim yaşıyor. Ben bu çocuğa meftunum doğrusu. (...)

Faiz Bey bunun için Şinasi ile Neriman arasındaki münasebetin ilerlemesine mani olmadı ve aralarındaki hissî alâkanın bütün safhalarını sezdirmeden takip etti. Azami derecede müsamahakâr davranmıştı. (...)

Akşamları Darülfünun'dan çıkan Şinasi, liseden çıkan Neriman'la buluşuyor ve geziyorlardı. Hemen her gece Şinasi Faiz Bey'e uğruyordu.

Bunların içinde uzun ve tatlı kış geceleri vardı. Neriman da ut öğreniyor ve beraber saz yapıyorlardı. (...)

Neriman, bu meşru dekor içerisinde Şinasi'ye her mânasıyla bağlandı.

Herkes, er geç onların evleneceklerine kâni idi. Fakat son aylar zarfında (...), Neriman'ın halindeki başkılıklara muhiti de dikkat etmeye başladı. Kıyafetten tavırlara ve yaşayış tarzına kadar tesir

eden bu değişiklik, gün geçtikçe bariz Őekiller alıyordu; Neriman'ın Şinasi'den ayrı gezmeleri, eve geç gelmeleri, semtin insanlarına karşı bakıŐlarındaki farklar, tuvaleti ve yürüyüŐü tecessüs uyandırıyordu.

Neriman'da herkesin dikkat ettiği bu yenileŐme altı ay evvel baŐlamıŐtı: Macit'le tanıştığı zaman. Tam altı ay evvel, bir ilkbahar günü idi. Darülelhan'ın alafranga kısmında keman dersi almaya gelen Macit'i, arkadaşları Neriman'a tanıttılar. Macit bir aydan fazla bu derslere devam etmemiŐ ve mektebi bırakıp gitmiŐti; fakat bu müddet Neriman'la Macit arasındaki münasebetin hususileŐmesine kâfi geldi. Beyoğlu'nda, arada bir gizlice buluşuyorlardı. Altı aydan beri Neriman birkaç defalar Macit'in randevu suna gitti ve bütün bunları Şinasi'den gizledi.

Neriman'daki değişiklikler, Macit'i tanıdıktan sonra meydana çıkmıŐtı; fakat hakikatte, Neriman'ın yenileŐmeye karşı arzuları o tarihte baŐlamaz. Bunun baŐlangıcını bulmak için daha evvellere, ta çocuk luğuna kadar gitmek lâzımdır. (...)

Annesi ve babası ona halis bir Őarklı itiyatları vermiŐlerdi; Anadolu'da, birçok memuriyetlerde gezen Faiz Bey, Neriman'ı yedi yaŐına kadar saf Türk muhitlerinde büyütmüŐtü. Fakat İstanbul'da yerleŐtik ten sonra, Neriman'ın akrabalarından, bilhassa büyük dayısının ailesinden aldığı tesirler bambaŐkadır. Galatasaray'dan çıkan ve tahsilini Avrupa'da bitiren büyük dayısı ve kızları, Neriman'da Garp hayatına karşı incizap uyandırmıŐlardı.

Bu iŐtiyak, ekseriya Neriman'ın da haberi olmadan, ruhunda gizli gizli yaŐamıŐ ve memleketteki asrileŐme cereyanlarından gıda almıŐ, fakat ne Őuur, ne de irade hâlinde ortaya çıkmak için fırsat bula mamıŐtı. (...)

Bütün bunlar Neriman'da, anadan babadan gelen tesirleri tamamıyla gidermiŐ değildi. Genç kız, iki ayrı medeniyetin zıt telkinleri altında, gizli bir derunî mücadele geçiriyordu. (...)

Macit'le Neriman tanışınca Şinasi için güçlük bütün bütün arttı. Hele rakibinin vücudundan haberi olmadığı hâlde yalnız tesiriyle mücadele ediyordu; ve Macit, karşı tefeye o kadar büyük bir ağırlık ilâve etti ki muvazene tehlikeli bir surette bozuldu.

Artık Neriman nereden gelip nereye gittiğini anlıyordu, çünkü iki zıt iŐtiyakın remizlerini gözleriyle görüyor ve mukayeseler yapabiliyordu. Şinasi Neriman'ın gözünde, aileyi, mahalleyi, eskiyi, Őarklıyı temsil ediyordu; Macit yeninin, garbın ve bunlarla beraber meçhul ve cazip sergüzeŐtlerin mümessili ve namzediydi.

Bu iki genç, Neriman'ın ruhundaki iki cepheyi bütün vuzuhuyla Őuura çıkardılar. Neriman Macit'i tanıdıktan sonra kendi kendisini daha iyi tanımıŐtı. (...)

Neriman, baloya Şinasi'yle gitme Őartıyla babasından izin alır. Baloda giyeceği elbise için vitrinleri gezmeye çıktığında dayısının kızlarına uğrar. Onların evine gittiğinde bir kadının kötü hâlini görür.

AŞağıdaki bölümde Neriman'ın duygusal ve düşünsel yönden içinde bulunduğu durumdan dolayı geçirdiği sinir krizinin ardından yaŐadığı olumlu deęiŐim anlatılmaktadır.

Gözleri yanıyordu. Çok ağlamıŐtı. Yalnız kalmak istedi. Çekildiler.

Bütün vücudu hâlâ titriyordu. Etrafındakilerin tecessüsünden ve merhametinden kurtulduğuna emin olmak için dört tarafına bakındı. Hepsi gitmiŐ.

Kanepeye uzandı. Gittikçe heyecanları yatıŐıyordu. Boğazı bir kere daha çırpındı ve hıçkırıkları tamamıyla dindi.

Őimdi her Şey ona garip ve sade görünüyordu. Demin, kuvvetli bir sarsıntı içinde bulunan ve çalkalanan eŐya, duruldu. Basit Őekillerini aldı. Her Şey sakin.

Kulağı çınlıyor, ağzı yarı açık. Hayretler içinde, ne olduğunu anlamıyor. Başından korkunç şeyler geçti. Fakat nedir? Ne oldu? Ne zaman? Niçin?

Hatırlamaya çalışıyor. Bu felâketler ne zaman başladı? Maksim salonu. Kaç ay evvel? Hayır, daha bir ay bile olmadı. Kaç gün evvel? Bunu bulmak için hadiselerin fihristini yapmaya uğraşıyordu. Sokakta, ne gün bayılmıştı? Macit'le hangi gün Löbon'da buluştular? O zaman baloya kaç gün vardı? On gün. Baloya kaç gün daha var? Balo yarın akşam, demek hepsi dokuz gün!

Çok şaşı. İçinde gayet uzun bir zamanın hatırası vardı. Senelerden beri devam etmiş felâketlerin ağır tesiri altında idi. Hepsi dokuz on günden mi ibaret? Bu zaman içinde ne oldu? Bayıldığı günden başka bir şey hatırlamıyor. Peki felâket nedir? Hiç. Ruhun üstünde mahiyeti olmayan bir tazyik. Nedir? Hiç, bir kâbus.

Kapı hafifçe açıldı: Nezahet.

— Neriman, gel biraz içeriye... açıldın mı?

Neriman, biraz evvelki aciz görünüşünün tesirlerini silmek isteyen bir çeviklikle doğruldu:

— İyiyim! (...)

Bitişik odadan akort sesleri geliyordu.

Neriman içeri girince Şinasi ve Muammer, sazlarını bırakarak ayağa kalktılar. Şinasi ona doğru bir kaç adım attı.

Neriman bakındı. İçine büyük bir arzu geldi.

— Bırakmayın!

Dedi, sonra Muammer'e doğru koştu:

— Müsaade ederseniz, dedi, ben ut çalmak istiyorum.

Bütün yüzlerde gayet ince bir hayret ve sevinç. Ona derhal udu verdiler.

Kucağına udu ilk yerleştirdiği anda, geçirdiği buhranların âmilleri arasında mücessem bir varlığı olan bu sazı kinle ve muhabbetle kendine doğru çekti. Akort için ilk mızrabı vurduğu zaman, saza karşı bir utanç duyuyordu. Herkesin kendine baktığını zannetti ve ric'atinin bu görünüşünden bir tebebsümle kurtulmaya çalıştı.

Şinasi, ciddi:

— Nevayı ver! dedi.

Herkeste, biraz evvelki hadiselerin tesiri devam ettiği için, akort esnasında çıkan en basit saz sesi, büyük bir mâna yüklü görünüyordu.

Bir saat kadar çaldılar. Bu musiki, ki imkânsızlıkları anlamanın musikisidir. Neriman'ın o andaki feragat duygularına tam bir cevap veriyordu. Ruhunun üstünden yumuşak bir fırça gibi geçti ve olmayacak şeylere ait arzularını biraz daha süpürdü.

Nihayet, sazlar sustu, ağır ağır ve itina ile torbalarına kondu. Bakıştılar. Faiz Bey ellerini oturduğu

koltuğun kenarına dayadı ve kalkmak için bir hareket yaptı.

Lâleli apartmanının büyük kapısı önünde durdular. Bir otomobil bekliyorlardı.

Bütün cadde bomboş. İnce bir yağmur. Işıklar karıncalanıyor. Her geceye benzeyen gece. Gizli değişiklikleri örten zahirî bir sükûn ve yeknesaklık. Her tarafta, cemaatin diktatörlüğünü ilân eden bir hareketsizlik, sükûnet ve muvazene.

Çok beklediler. Nihayet bir otomobil geçti, bindiler.

— Fatih! dedi bir tanesi.

Arkalarına yaslandılar, Faiz Bey gözlerini yarı kapadı ve göğsünde sıkışmış hava tabakasını bir nefeste bıraktı. Herkes buna dikkat etmişti ve ona baktılar.

Faiz Bey söyledi:

— Bugün çok yoruldum.

Kızına yan gözle bakarak:

— Yarın da yorulacağız galiba, dedi.

Neriman kendisine tevcih edilen bu zımmî suale derhal cevap verdi:

— Hayır, baba, artık hiç yorulmayacaksınız. İsalet ki aradığınızı bugün bulamadınız. Ben vazgeçtim. Söyledim ya fikrimden dönmüyorum.

Neriman, yaşadıklarından etkilenen ve içinde bulunduğu durumdan kurtulmasına yardımcı olan sevdikleri sayesinde evine döner ve babasına baloya gitmek istemediğini söyler. Şinasi'yle evlenmeyi kabul eder.

Peyami Safa